

XXI ғасырдың бәсекеге қабілетті маманы: қажетті қасиеттер мен даму бағыттары

ЖАРИЯЛАНДЫ
09.05.2025

ТІРЕК СӨЗДЕР
XXI ғасыр, бәсекеге қабілеттілік,
еңбек нарығы, кәсіби даму,
құзыреттер, маман, Цифрландыру

СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/179006/>

Карабекова Нурай Абаевна

Академик Е.А Бөкетов атындағы ғылыми-зерттеу университеті (КарУ)

Аннотация: Бұл мақалада XXI ғасырдағы бәсекеге қабілетті маманның бейнесі мен оған қойылатын талаптар қарастырылады. Қазіргі замандағы жаһандану, цифрландыру және технологиялық ілгерілеу жағдайында еңбек нарығында өз орнын табу үшін мамандарға қандай қасиеттер мен құзыреттер қажет екендігі анықталады. Сондай-ақ, заманауи маман болу үшін дамытылуы тиіс негізгі бағыттар талданады. Мақалада білім, кәсіби машықтар, жеке даму және әлеуметтік дағдылар мәселелері қарастырылады.

Кілт сөздер: бәсекеге қабілеттілік, XXI ғасыр, маман, кәсіби даму, құзыреттер, еңбек нарығы, цифрландыру

Кіріспе

Қазіргі таңда әлемдік еңбек нарығында түбегейлі өзгерістер орын алуда. Жаһандану, цифрландыру, жасанды интеллект пен автоматтандыру үдерістері мамандардан жаңа білім мен дағдыларды меңгеруді талап етуде. Қазақстан қоғамы да бұл өзгерістерден тыс қалмай, адами капиталдың сапасына, мамандардың бәсекеге қабілеттілігіне жоғары мән беруде. Осыған байланысты XXI ғасырдың маманы қандай болуы керек деген сұрақ күн тәртібінде өзекті болуда. Бұл мақалада қазіргі заман талабына сай кәсіби маманның бейнесі, оған қойылатын басты талаптар, сондай-ақ болашаққа бағытталған даму жолдары қарастырылады.

XXI ғасырдағы бәсекеге қабілетті маманның бейнесі

Бүгінгі таңда жаһандану үрдісі мен технологиялық жаңғыру заманауи еңбек нарығына түбегейлі өзгерістер енгізіп отыр. Бұрын тек теориялық біліммен шектелген мамандардың заманы артта қалды, ендігі уақытта кәсіби икемділік пен көп салалы дағдылардың болуы – басты талаптардың бірі. XXI ғасырдың бәсекеге қабілетті маманы

өз ісінің шебері ғана емес, сонымен қатар креативті ойлайтын, жылдам шешім қабылдай алатын, цифрлық сауаты бар, бірнеше тілді меңгерген және командада жұмыс істей алатын тұлға болуы тиіс. Бәсекеге қабілеттілік ұғымының өзі бүгінде тек техникалық біліктілікпен шектелмейді, ол адамның үнемі өзін дамытуға, жаңашылдықты қабылдауға және өзгерістерге бейім болуына тікелей байланысты. Осындай мамандарға деген сұраныс халықаралық деңгейде де артып келеді, себебі экономиканың барлық салаларында күрделі өзгерістер мен инновациялар жүріп жатыр, ал бұл процестерге бейімделе алатын, икемді тұлғалар ғана өзекті болмақ [1].

Құзыреттілік пен әмбебаптылық - заманауи талаптар негізі

Заманауи маман тек өз мамандығының шеңберінде ғана шектеліп қалмай, кең ауқымды білім мен дағдыларға ие болуы қажет. Бұл - құзыреттілік пен әмбебаптылық қағидасына негізделеді. Маман кәсіби құзыреттерден бөлек, сыни ойлау, шығармашылық, эмоциялық интеллект, IT технологияларын меңгеру сияқты жеке және әлеуметтік құзыреттерді де жетілдіруі керек. Аталған дағдылар әлемнің жетекші университеттерінде білім беру бағдарламаларына енгізілген. Бұдан бөлек, кәсіби тілдерді меңгеру (ағылшын, орыс, қытай және т.б.) және кроссмәдени коммуникацияларды игеру жаһандық нарықта сұранысқа ие болуға мүмкіндік береді. Әмбебаптылық - бұл тек көп білімге ие болу емес, әртүрлі жағдайға бейімделе алу, өзгерістерге икемді болу, және жаңа ақпаратты тез меңгеру. Осы қасиеттердің бәрі қазақстандық мамандардың жаһандық нарықтағы беделін арттырады және елдің жалпы адами капитал сапасын жоғарылатады [2].

Цифрлық сауаттылық пен технологияны меңгеру - басты басымдық

Цифрлық дәуірдің басты ерекшелігі - ақпараттың молдығы мен қолжетімділігі, сонымен қатар жаңа технологиялардың күн сайын дамып, жаңарып отыруы. Мұндай жағдайда бәсекеге қабілетті маман тек техникалық құрылғыларды пайдалана білумен шектелмей, күрделі ақпараттық жүйелермен жұмыс істеу, деректерді талдау, автоматтандыру құралдарын қолдану, киберқауіпсіздік негіздерін білу сияқты кешенді дағдыларға ие болуы шарт. Цифрлық трансформация тек IT мамандарына ғана емес, барлық сала өкілдеріне де әсер етуде. Мысалы, медицина, білім, ауыл шаруашылығы, тіпті өнер саласы да цифрлық шешімдерді қажет етеді. Осыған байланысты цифрлық сауаттылық - қазіргі және болашақ мамандар үшін міндетті құзырет болып саналады. Қазақстанда «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасының аясында осы бағытта көптеген курстар мен жобалар іске асуда, бұл өз кезегінде адами капиталды дамытуға елеулі үлес қосады [3].

Үздіксіз білім мен жеке даму - табыстың кепілі

Бүгінгі еңбек нарығы тез өзгеруде, сондықтан маман өмір бойы білім алуға және өзін-өзі дамытуға дайын болуы тиіс. Бұл - lifelong learning қағидасының негізі. Үздіксіз білім

тек формалды біліммен шектелмейді, ол кәсіби курстар, семинарлар, тренингтер, тәжірибе алмасу бағдарламалары және өзіндік ізденіс арқылы жүзеге асады. XXI ғасырда ең табысты маман – білімін үнемі жаңартып, жетілдіріп отыратын, өз саласындағы жаңа трендтер мен өзгерістерге сергек қарайтын тұлға. Сонымен қатар, тұлғалық даму – табыс пен кәсіби өсудің ажырамас бөлігі. Жеке даму арқылы адам өз әлеуетін толық аша алады, шығармашылық белсенділігін арттырып, эмоциялық тұрақтылыққа ие болады. Бұл қасиеттер адамға жұмыс орнында тиімділік танытып, командалық жұмыста белсенді болуға көмектеседі. Қазақстандағы жоғары оқу орындары мен кәсіби даму ұйымдары бұл бағытта түрлі бағдарламалар мен оқыту форматтарын ұсынып отыр [4].

Қорытынды

XXI ғасырдың бәсекеге қабілетті маманы – бұл тек кәсіби білімге ие адам ғана емес, сонымен қатар жан-жақты дамыған, жаңа технологияларға бейім, жаһандық ойлай алатын және өмір бойы білім алуға дайын тұлға. Мұндай мамандар ел экономикасының қозғаушы күшіне айналып, Қазақстанның әлемдік деңгейде бәсекеге қабілетті болуына үлес қоса алады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Назарбаев Н.Ә. *Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру*. — http://www.akorda.kz/kz/events/akorda_news/akorda_other_events/bagdar-ruhani-zhangyru
2. OECD. *Future of Education and Skills 2030* — <https://www.oecd.org/education/2030-project/>
3. ҚР Цифрлық даму, инновациялар және аэроғарыш өнеркәсібі министрлігі. «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасы — <https://digitalkz.kz>
4. UNESCO. *Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives* — <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247444>
5. Гершунский Б.С. *Философия образования*. — М.: Логос, 2011.
6. Маркова А.К. *Психология профессионализма*. — М.: Знание, 1996.
7. Білім және ғылым министрлігі. *ҚР ЖОО-ның даму стратегиялары* — <https://edu.gov.kz>
8. ҚР Президенті жанындағы Стратегиялық зерттеулер институты. *Адами капиталдың дамуы* — <https://kisi.kz>